

βου κτ.) περιέχεται ὁ τραγικός τῆς τραγωδίας χαρακτήρ· τὰ δὲ ἄλλα εἶναι διαφοραὶ τῆς τραγωδίας πρὸς τὰ ἄλλα δράματα. Ὁ ἀγὼν λοιπὸν μεγάλης ψυχῆς πολεμουσῆς μὲ τὰ ἴδια ἑαυτῆς καὶ μὲ τὰ τῶν ἄλλων πάθη, καὶ μὲ ὅλας τὰς δυνάμεις, αἱ ὁποῖαι ἀντίστανται εἰς τὸν σκοπὸν τοῦ ἀγωνιζομένου, καὶ εὐτυχῆ ἔκβασιν λάβῃ ἢ πράξις, καὶ δυστυχῆ, καὶ ὁ θουρὸς λυπηρῆ ἢ χαρῆ, εἶναι ἀληθῶς τραγικὸν θέημα· διότι δὲν διεγείρει ἄλλον φόβον καὶ ἔλεον, ἀλλὰ καὶ θαυμασμὸν τῶν ἀνθρωπίνων δυνάμενων. Συγγενεῖται λοιπὸν τὸ τραγικὸν μὲ τὸ κατ' ἐπίτασιν, ἢ δυναμικῶς ὑψηλόν. Διὰ τοῦτο ἔμπορεῖ νὰ συναρθῆ καὶ μὲ ὅλα τὰ ἄλλα, ὅσα μεχρὶ τοῦδε ἐπαραστήσαμεν συγγενῆ πρὸς τὸ ὑψηλόν, λέγω τὸ πανηγυρικόν, τὸ μεγαλοκρεπὲς, τὸ θαυμαστόν, τὸ φοβερόν κτλ. εἰὰ καὶ ὁ τρόπος τῆς τούτων συνάψεως δὲν προδιορίζεται διὰ καλῶν, ἀλλ' ἀφίνεται εἰς τὴν εἰσῆσαν καὶ αἰσθησὴν τοῦ τεχνίτου. Εἶναι δὲ καὶ ἐκ φύσεως κατασκευτικόν (ΠΑ'). διὰ τοῦτο δὲν εἶναι χρεῖα νὰ τεχνάζεται ὁ τραγικός τὴν κατάνυξιν· διότι στερεῖ οὕτως ἀπὸ τοῦ ἔργου τὴν ἔννοιαν τοῦ ὕψους, καὶ τὴν αἰσθητικότητα μεταβάλλει εἰς κακισθησίαν (ΠΕ'). Ἀπ' ὅλους δὲ τοὺς τραγικούς ποιητὰς φημιζεται ὁ Ἀγγλὸς Σαχεσπῆρος, ὅστις ἐλευθερώτατα ἤνωσε μετὰ τοῦ τραγικοῦ τὸ θαυμαστόν καὶ φοβερόν, καὶ τὸ φρικτόν καὶ τερατώδες· καὶ ἐπαινοῦσιν μὲν τοῦτο τὸ προτέρημα τοῦ Σαχεσπῆρου τὰ ἄρχαῖα τῆς Εὐρώπης ἔθνη· θαυμάζουσι δὲ τὰ μεσημβρινὰ ὡς ἀγχουσίας σημεῖον τρανώτατον, δὲν εἰροσκοπῶν ὅμως εἰς αὐτὸ πολλὰ καλὴν αἰσθησιν. Εἰς δὲ τοὺς καθ' ἡμᾶς χρόνους ἐθαυμάσθη, καὶ θαυμάζεται ὁ ἀμίμητος Σχίλλερ (Schiller).

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ζ'.

Περὶ ἰδιοτήτων τῶν πραγμάτων, ὅσαι τρόπου τινὰ ὑπεναντιοῦνται εἰς τὸ καλὸν καὶ τὸ ὑψηλόν.

ΨΑ'

Τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ ὑψηλοῦ ἐναντία εἶναι τὸ αἰσχρὸν καὶ τὸ ταπεινόν. Ἄς ἐξετάσωμεν πρῶτον τὸ αἰσχρόν. Πᾶν τὸ μὴ

καλὸν δὲν ἔπεται νὰ εἶναι ἐξ ἀνάγκης καὶ αἰσχρὸν· τὸ μὴ καλὸν δὲν εὐαρεστεῖ, ἐπειδὴ εἶναι ἀδιάφορος εἰς τὸν θωρὸν ἢ μορφὴν του· τὸ δὲ αἰσχρὸν δυσαρεστεῖ, ἐπειδὴ ἡ μορφὴ του ἐνασχολεῖ τὴν ψυχὴν εἰς τρόπον, ὥστε νοῦς καὶ φαντασία παλαίουςι μὴ εὐρίσκοντες συμφωνίαν τῶν μερῶν καὶ ἀναλογίαν τοιαύτην, ὅποια δύναται νὰ γείνη εἰς ὅλον ἐντελὲς, ἐνῶ πάντα τὰ μέρη του ἔχουσι ἐναντιότητά τινα πρὸς ὅ,τι ἔπρεπε νὰ εἶναι διὰ νὰ ἀπαρτίζωσι τὸ ὅλον καλόν· ὅταν δέ τι ἢ τένα μόνον μέρη πάσχωσι αὐτὴν τὴν ἐναντιότητα, ἐλαττοῦται μὲν ἢ παύει παρτάπασιν ἢ καλλονὴ τοῦ πράγματος, ἀλλὰ δὲν μεταβάλλεται εἰς ἀληθινὴν ἀσχημίαν, εἰς δὲν καταντήσωσιν ἐνταυτῷ καὶ ὅλα τὰ ἄλλα μέρη εἰς τὸ νὰ ἐκπέσωσιν ἀπὸ τὴν ἀπαιτουμένην ἀναλογίαν. Ἐπειδὴ δὲ τὸ κάλλος ἔχει διαφορῶν βαθμοῦς (ΞΗ), ἔχει ὡσαύτως καὶ ἡ ἀσχημία. Ἐμποροῦν δὲ καὶ τῶν δύο νὰ νοηθῶσιν ἀπειράριθμοι βαθμοί, διὰ τῶν ὁποίων ἀπομακρύνονται ἀπ' ἀλλήλων κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἧττον· εἰς τὸ μέσον δὲ τῶν δύο ἐμπορεῖ νὰ τεθῆ τὸ οὐδέρον, ἢ γουν τὸ ὁποῖον δὲν εἶναι οὔτε καλόν οὔτε αἰσχρὸν, καὶ τὸ ὁποῖον ἐπομένως οὔτ' εὐαρεστεῖ οὔτε δυσαρεστεῖ.

ΨΒ'. Μέγιστον δὲ τῆς ἀσχημίας, ὡς ἀρχέτυπον αὐτῆς, δὲν δυνάμεθα νὰ φαντασθῶμεν· διότι ἡ ἀναρμοστία τῶν μερῶν καὶ ἡ παραλογία χωρεῖ ἐπ' ἄπειρον· ὅσον πολλὰ αἰσχρὸν καὶ ἂν ὑποτεθῆτι, ἐμπορεῖ νὰ γείνη ἔτι αἰσχροτέρου μετὴν αὐξήσιν τῆς τῶν μερῶν του ἐναντιότητος· σῶμα, φέρμειν, ἀνθρώπου ἄσχημον ἐμπορεῖ νὰ γείνη ἔτι ἀσχημότερον μετὴν πρόσθεσιν ἢ ἀφαίρεσιν χαρατήρων τινῶν χωρὶς νὰ πάθῃ γενικὴν τινα τροπὴν ἢ ἀνθρωπίνην μορφὴν· ἀλλὰ τὸ ἔσχατον κάλλος, εἰς τὸ ὁποῖον ὅλα τὰ μέρη ἔχουσι πρὸς ἀλλήλα ἐντελῆ ἀρμονίαν, καὶ μικρὰ προσθήκη ἢ ἀφαίρεσις δύναται

νὰ ταραξῆ, διαφθείρουσα την ἀναλογίαν. Κάλλους μὲν λοιπὸν ἀρχέτυπον ἐμπορεῖ νὰ ὑποτεθῆ (ΛΖ)· αἰσχροῦτος δὲ, οὐδαμῶς, ἐκτὸς ἐάντις εἴπῃ καταχρηστικῶς αἰσχιστόν τι βδελυγμα, Θερσίτην τινα, τὸ ἰδανικὸν τῆς αἰσχροῦτος.

ΥΓ'. Οὐδὲ ταπεινὸν λέγεται τὸ μὴ ἔχον τοὺς τοῦ ὑψηλοῦ χαρακτῆρας· διότι δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ δυσαρεστῆ ἢ τούτων ἔλλειψις· ἢ ἔπρεπε νὰ μᾶς δυσαρεστῆ πλήθος εὐαρέστων ἢ οὐδετέρων πραγμάτων· ἀλλὰ τὸ ταπεινὸν δυσαρεστεῖ. Πρέπει λοιπὸν νὰ ἔχη ἀνάρμοστόν τινα μικρότητα, διὰ νὰ εἶναι ταπεινόν· ἢ δὲ μικρότης ἐμπορεῖ νὰ γείνη ἀπὸ ἔλλειψιν ἢ ἐκτεταμένον ἢ ἐπιτεταμένον πολλοῦ μεγέθους. Τὸ πρῶτον δυσαρεστεῖ, ἐὰν ἡ μικρότης του φαίνεται ἄσκοπος καὶ ἀπῆς· οὕτω, φέρ' εἰπεῖν, εἰς τοὺς νάνους ἢ μικρότης των παριστάνει ἀπῆ τινα ἀντιπαράθεσιν πρὸς τὴν ἡλικίαν των, καὶ ἀκόμη ἀηδεστέραν, ἐὰν κεκυφὸς τὸ σῶμα των ἐνδιεγείρη καὶ τὸ αἰσθημα τῆς ἀσχημίας. Τὸ δεύτερον δυσαρεστεῖ, ἐὰν φαίνεται ἐσωτερικῶς ἀνίσχυρον. Τοιοῦτον τι βλέπομεν εἰς τὸν κόλακα, ψευδολόγον, κλέπτην, δολοφόνον, καὶ ἀπλῶς εἰς ὅλους ἐκείνους, τῶν ὁποίων τὰ φρονήματα ὀνομάζομεν ταπεινὰ καὶ χαμερπῆ καὶ μικρὰ καὶ ἀγενῆ, ἐπειδὴ τὰ ἔργα των ἐμφαίνουσιν ἐσωτερικὴν ἀδυναμίαν· διότι, ἐὰν οὗτοι εἶχαν μέγεθος ἢ δύναμιν ψυχῆς, δὲν κατέφευγαν εἰς τοιαῦτα μέσα, διὰ νὰ φανῶσι τινὲς εἰς τοὺς ἄλλους, ἢ καὶ διὰ νὰ τοὺς βλάβωσι. Εἶναι λοιπὸν οὗτοι ἀξιοκαταφρόνητοι, ἐνῶ τοῦ κακούργου, ὅς τις ἐκτελεῖ μὲ δύναμιν τοὺς σκοποὺς του, δὲν δυνάμεθα ν' ἀπαρηθῶμεν κῆποιαν τιμὴν, μ' ὅλον ὅτι καταρώμεθα τὰ ἔργα του.

ΥΔ' Ἀρχέτυπον δὲ τῆς ταπεινότητος δὲν εἶδεται, καθὼς οὐδὲ τῆς αἰσχροῦτος· διότι τὸ ταπεινόν, προαγομένης τῆς ἐλαττώσεως τοῦ κατ' ἔκτασιν ἢ κατ' ἐπίτασιν μεγέθους,

γίνεται πάντοτε ταπεινότερον· ἀλλ' ἀπόλυτος ἐλάττωσις ἦθε-
 λεν εἶσθαι τοιαύτη, τῆς ὁποίας τὸ ταπεινὸν ἀντικείμενον εἶναι
 = 0, καὶ ἐπομένως παύει ἀπὸ τοῦ νὰ εἶναι ἀντιληπτὸν
 (Μεταφ. ΡΓ').

ΨΕ'. Μ' ὄλον ὅτι τὸ αἰσχρὸν καὶ τὸ ταπεινὸν δὲν δύ-
 ναται νὰ εὐαρεστήσῃσιν ἀμέσως ἢ καθ' ἑαυτὰ, καὶ μάλιστα
 εἰάν πίπτωσιν εἰς ἀηδίαν, ἐμποροῦν μ' ὄλου τοῦτο νὰ φανῶσι
 μὲ τοιαύτας ιδιότητας, ὥστε νὰ διεγείρωσιν ἐμμέσως εὐφρόσυ-
 νόν τι αἰσθημα, ἀνάλογον μὲ τοὺς τῆς Αἰσθηματικῆς κανό-
 νας. Συμβαίνει δὲ μάλιστα τοῦτο, ὅταν τὸ πρᾶγμα φαίνεται
 γελοῖον.

Σημείωσις. Ἡ ἀηδία εἶναι αἰσθημα τοιαύτης δυσαρεστίας,
 ὥστε τὸ σῶμα προπαθεῖ νὰ ἐλευθερωθῇ ἀπ' αὐτὴν μὲ βίαν μεγίστην·
 ἀηδὲς δὲ εἶναι τὸ διεγείρον τοιαύτην δυσαρέστησιν, ὥστε ἔρχεται ἄτυχ-
 εῖς τὸν ἄνθρωπον, καθὼς ἐκφραζόμεθα περὶ τούτου εἰς τὴν συνήθειαν·
 δὲν εὐαρεστεῖ λοιπὸν τὸ ἀηδὲς· ἀλλ' ἐπειδὴ ἡ ἀηδία σωματικῶς μὲν
 θεωρουμένη κρέμαται ἀπὸ διαφορὰν τινὰ τοῦ ἔργανισμοῦ, ὅς τις δὲν ταυ-
 τίζεται εἰς ὄλους· πνευματικῶς δὲ, ἀπὸ τυχαιότην, κάποτε δὲ καθ'
 ἕξιν γενομένου σύυδετμον ἢ συγκύρησιν ἐννοιῶν, καὶ ἐπομένως εἶναι τε
 ἑλοκλήρως ἐκ τοῦ ὑποκειμένου· ἀκολουθεῖ ἐκ τούτου, ἔτι ἔχει μόνον
 βαθμοὺς διαφορῶν ἔχει ἡ ἀηδία, ἀλλὰ καὶ ὅτι διδεται πρᾶγμα κατὰ τε
 μεν ἀηδὲς, κατ' ἄλλο δὲ, ἔχει. Διὰ τοῦτο ἔχει μόνον ἄνθρωποι μερι-
 κοί, ἀλλὰ καὶ ἐλέκληροι λαοί, καὶ ἐποχαὶ διάφοροι κρίνουσι περὶ τοῦ
 ἀηδοῦς διαφορώτατα πρὸς ἀλλήλους. Πολιτισμὸς, ἦθη, ἔθη, διαίτα δι-
 νῆται νὰ γεννήσῃσιν τὴν διαφορὰν ταύτην· ὡς, ἐνῶ εἰς τρώγει ὡς ἡ-
 δύτατον βρῶμα τὸν βάρβαρον, ἄλλος δὲν δύναται οὐδὲ νὰ φαντασθῇ
 τὴν βρῶσιν ταύτην χωρὶς φρικώδην βδελυγμὸν· ἐπομένως εἶναι ψευδὲς
 τὸ συμπέρασμα, εἰάν ὅτι μᾶς φαίνεται τώρα ἀηδὲς, τὸ στοχασθῶμεν
 τοιοῦτον καὶ εἰς ἄλλον ἢ ἄλλοεθνή, ἢ ἐκ τῶν μεταγενεστέρων μας, εἰς
 τῶν ἐποίων δὲν ἐξεύρομεν Ποικαιτινες μεταβολαὶ θίλουν συμβῆναι εἰς τὴν
 αἰσθησιν. Τοῦτων οὕτως ἐχόντων, ἐξεύρομεν βεβαίως, ὅτι τὸ αἰσχρὸν
 καὶ τὸ ταπεινὸν, εἰάν εἶναι ὁδηθῆ, καὶ εὐαρεστοῦν καὶ τὰ ἀποφεύγο-
 μεν· ἀλλ' ἔμμεν ἐμποροῦν νὰ παραπταθῶσιν οὕτως, ὡς νὰ μᾶς εὐ-
 φράσωσιν ἐμμέσως· εἰπετι πολλάκις παρηνρυσκόμενα ταῦτα κἀμνον τὸ κα-
 λὸν καλῆτερον, καὶ τὸ ὑψηλὸν ὑψηλότερον· οὕτως ὁ Ὀμηρικὸς Οἰησῆ-

της, ὅστις διὰ τῆς αἰσχροῦτος καὶ ταπεινότητος καὶ τοῦ σώματος καὶ τοῦ πνεύματός του εἶναι ἔλον τὸ ἐναντίον ἐνός τινος τῶν Ἡρώων, συμβάλλει πρὸς ὑψωσιν τῆς τοῦτων δόξης. Ἡ Ποιητικὴ καὶ ἡ Ῥητορικὴ ἔχουσιν μεγάλην ἀναλογίαν μὲ τὴν Ζωγραφικὴν καὶ Γλυpticήν· μεταχειρίζονται τὴν ἀντιπαράθεσιν τούτην.

45. Γελοῖον ὀνομάζεται γενικῶς πᾶν τὸ κινουῦν γέλωτα ἢ γέλιον· κινεῖ δὲ πᾶν τὸ περιέχον ἀλογίαν τινα ἀβλαβῆ καὶ ἀζημίον· Ὁ γέλωσ καὶ τὸ γέλιον, τὸ ὁποῖον εἶναι ἡμισυς τρόπου τινα γέλωσ, εἶναι ταραχὴ τις κυήθουσα, κατὰ τὴν ὁποίαν κινουῦνται ἢ μόνον τοῦ προσώπου οἱ μῦες (εἰς τὸ γέλιον), ἢ καὶ τὸ στήθος ἐντάμα καὶ ἡ κάτω κοιλία (εἰς τὸν ἀβλαβέστατον γέλωτα). Τὴν φυσικὴν τούτου ἐξήγησιν ἀφίνοντες νὰ ἐξετάξῃ ἡ Φυσιολογία, ἐνδιατρίβομεν ὀλίγον εἰς τὸν αἰσθηματικὸν χαρακτήρα του, ἐρμηνεύοντες τὸν ἄριστον τούτου ὀρισμὸν τοῦ Ἀριστοτέλους, καὶ προσθέτοντες ἐν μόνον γνώρισμα παραβλεφθὲν ἀπ' αὐτόν. »Τὸ γελοῖον, λέγει, ἐστὶν ἀμάρτημά τι καὶ αἰσχος ἀνώδυνου, οὐ φθαρτικόν· οἷον· »εὐθὺς τὸ γελοῖον πρόσωπον αἰσχρόν τι καὶ διεστραμμένον ἄνευ ὀδύνης« (Ποιητ. 5, 1, ἔκθ. δύω Γεφ.). Ἡ δὲ τούτου ἔννοια θέλει φανῆν ἐκ τῶν ἐφεξῆς. Τὸ ἀμάρτημα καὶ τὸ αἰσχος λέγονται εἰς ἑλλειπῆ τινα καὶ ὀχληρά, καὶ τὰ ὁποῖα δυνάμεθα νὰ ἐκφράσωμεν μὲ τοὺς γενικωτέρους μὲν, συνηθεπτέρους δὲ ὄρους ἄτοπον καὶ ἄλογον· διότι ἄτοπα καὶ ἄλογα εἶναι, ὅσα δὲν συναρτιῶνται πρὸς ἄλληλα· τιαυτά εἶναι φρονήματα, λόγια, κινήματα, ἔργα κτλ. Σκοπὸν λοιπὸν εἶχεν ὁ Ἀριστοτέλης νὰ εἴπῃ, ὅτι τὸ γελοῖον εἶναι μὲν ἄτοπον, δὲν ἐπιφέρει δὲ πόνον οὐδὲ φθοράν· »ἀνώδυνον, οὐ φθαρτικόν.« Ἀποδίδει λοιπὸν εἰς τὸ γελοῖον δύω χαρακτήρας, ἐκ τῶν ὁποίων ὁ μὲν εἶναι γέλωσ, ὁ δὲ, διαφορὰ (Λογικ. ΡΖ')· ὁ πρῶτος εἶναι τὸ ἄλογον καὶ ἄτοπον, περὶ τοῦ ὁποίου πρέπει εἶναι νὰ θεωρήσωμεν τὰ ἐφεξῆς.

ΥΖ'. Πολυειδέστατον ἔμπορεῖ νὰ εἶναι τὸ ἄτοπον· οἷοτι ἢ εἶναι φανερόν, καθὼς ἐὰν ἀνὴρ πράττῃ ἔργα νηπίου· ἢ ὀπίωσούν κεκρυμμένον, ὥστε διὰ νὰ τὸ εὐρητίς χρειάζεται καί ποίαν σκέψιν, ἐὰν καὶ ὀλιγοχρονιωτάτην· τοιαῦτα εἶναι τὰ ἐρωτήματα, Τίνα εἶχαν πατέρα οἱ υἱοὶ τοῦ Ζεβεδαίου; Πόσον διήρκεσεν ὁ τριακονταετής πόλεμος; κτλ. ἀλλ' ἐὰν ἀπαιτῆται μακρὰ σκέψις, τὸ γελοῖον χάνεται δι' αἰτίαν, ἥτις θέλει ἐξηγηθῆν ὕστερα. Καὶ πάλιν τὸ ἄτοπον εἶναι ἢ πραγματικὸν ἢ ἀνύπαρκτον· τὸ πρῶτον εὐρίσκεται εἰς τὰ ἀντιφατικά· τὸ δεύτερον, εἰς τὰ φαινόμενα μόνον τοιαῦτα. Ἐντεῦθεν ἐξηγεῖται Διὰ τί ὁ εἰς γελᾷ ὅπου ἄλλος ἀδιαφορεῖ· οἷοτι νομίζουν τινὲς ἄτοπα τὰ ἔρθετάτα· οὕτω, φέρ' εἰπεῖν, ὁ βουλευτὴς τῶν Ἀβδῆρων γελᾷ ἐκ καρδίας κατὰ τοῦ Δημοκρίτου νομίζων ἀτοπώτατον πράγμα, ὅτι ἡ Σελήνη εἶναι δεκαπλασία ὅλης τῆς Πελοποννήσου (Βειλ. Ἀβδ. Βιβλ. Α, Κεφ. Δ'). Τὸ ἄτοπον προσέτι εὐρίσκεται ἢ εἰς τὴν σύναψιν ἀναρμόστων πραγμάτων, καθὼς, ἐάντις ὑπάγῃ εἰς τὴν ἐκκλησίαν γυμνὸς ἐπανωφόριον, καὶ μὲ τὸν νυκτικὸν πῖλον εἰς τὴν κεφαλὴν· ἢ εἰς τὴν ἀντίστροφον χρῆσιν τῶν πραγμάτων, καθὼς ἐάντις προσπαθῆ νὰ κάψῃ μὲν διὰ τῆς γραφίδος, νὰ γράψῃ δὲ διὰ τῆς μαχαίρας· ἢ εἰς τῶν συμβαμάτων τὴν ἀντίθεσιν μὲ τὸν χαρακτῆρα τοῦ ἀνθρώπου, καθὼς, ἐάντις σοβαρῶς καὶ ὑπερηφάνως περιπατῶν σκονδάψῃ ἕξαφνα, καὶ πέσῃ ἐπίστομα· ἢ εἰς τὴν σύναψιν ἀσυναρτήτων καὶ ἀνακολούθων κρίσεων· οἷον, Ἄγριον θηρίον εἶναι ὁ λέων· πρέπει ἄρα νὰ κοιμώμαθα· καὶ, Ῥάβδος ἐν γωνία· ἄρα βρέχει· ἢ εἰς τὴν σύναψιν ἀνοικείων λέξεων καὶ φράσεων, καθὼς ἐὰν Γραικὸς ἀναμιγνύῃ εἰς τὴν γλῶσσαν τοῦ λέξεῖς τουρκικὰς ἢ ἰταλικὰς, ἢ ἐὰν γραμματισμένος ρίπτῃ περὶ ἑαυτὸν λέξεῖς καὶ φράσεις ἀττικὰς καὶ ἀρχαίας πρὸς ἐπίδει-

ξεν τῆς σοφίας του· ἢ εἰς τροπήν τινα τῆς λέξεως· οἷον το
του Διογένους, Ταχέως, ὡς οὗτος, μετέβησ ἀπὸ τῶν Ὀλυμ-
πιων ἐπὶ τὰ νέμεα· καὶ τὰ ἄλλα λεκτικὰ παιγνίδια, εἰς τὰ
ὅποια φανεύεται διπλῆ ἔννοια· ἀλλ' ἀδύνατον εἶναι νὰ
ἀποδοθῶν ὅτιαι αἰ πηγαὶ τοῦ γελοίου.

ΨΕ'. Πρὸς περὶ τῶρα νὰ ἐξηγήσωμεν Τί θέλει νὰ εἴπῃ Ἀν-
ώδυνον, οὐ φθαρτικόν, τὸ ὁποῖον εἶναι ἡ συστατικὴ διαφορὰ τοῦ
γελοίου. Σημαίνει δὲ τοῦτο Νὰ μὴ προξενῆται ἐκ τοῦ ἀτόπου
ἀκχεῖν αἰσθημα. Ἡ πτώσις, φέρ' εἰπεῖν, τοῦ σοβαρῶς καὶ ὑ-
περηφάνως περιπατοῦντος εἶναι μὲν γελοία, ἐὰν ὁ πεσὼν σηκωθῆ
τάχιον εὐθύς· εἰ δὲ μείνῃ κείμενος πολλὴν ὥραν, κατὰ φυσικὸν
λόγον θέλομεν στοχασθῆν, ὅτι ἐβλάβηται ἀπὸ τὴν πτώσιν, καὶ
οὐ θέλομεν γελάσειν, ἀλλὰ θέλομεν τρέξειν εἰς βοήθειάν του.
Διὰ τοῦτο οὐ κρίνομεν γελοίαν καὶ τὴν πτώσιν τῶν παιδίων·
διότι, παρεκτός ὅτι ἐδῆ κανεὶς οὐ βλέπει τινα ἀτοπίαν, ἐπει-
δὴ φυσικὸν εἶναι νὰ πίπτῃ παιδίον αἰσθενὲς ἔτι νὰ περιπατῆ,
καὶ μὴ ἐξεύρον νὰ φυλάττεται· ἡ ἀσθενὴς καὶ βοήθειαν χρεια-
ζομένη ἡλικία του μᾶς κινεῖ εἰς συμπάθειαν πλέον παρὰ εἰς
γέλια. Ἐπειδὴ δὲ ἡ συμπαθητικὴ τῶν ἀνθρώπων αἰσθησις
εἶναι διάφορος· ἐκ τούτου προέρχεται ἡ διαφορὰ τῆς κρίσεως
τοῦ γελοίου· ὥστε ὅπου ὁ εἷς κλαίει, τοῦ ἄλλο οἱ ὀφθαλμοὶ
πλημμυροῦνται ἀπὸ τοῦ γέλωτος τὰ δάκρυα.

ΨΘ'. Ἀλλ' ὁμως ἐλλεῖπει ἀπὸ τὸν Ἀριστοτελικὸν ὀρι-
σμὸν χαρακτὴρ ἀκόμη εἷς, διὰ τοῦ ὁποίου γίνεται ἐντελής κατὰ
πάσαν περίστασιν· διότι οὐ μᾶς εἶναι γελοία πᾶσα ἀνώδυνος
καὶ οὐ φθαρτικὴ ἀτοπία, ἐὰν δὲν τὴν ἀντιληφθῶμεν ἀπροσ-
δοκῆτως· διὰ τοῦτο εἶπαμεν ἀρχήτερα (ΨΖ'), ὅτι ἐὰν τὸ
ἀτόπον εἶναι κεκρυμμένον, καὶ ἀπαιτεῖται πολὺς καιρὸς καὶ
στενοχωρία εἰς φανέρωσίν του, παύει τὸ γελοῖον, ἐπειδὴ αἰ-

ρεται ἐκ μέσου τὸ ἀπροσδόκητον. Δι' αὐτὸ τοῦτο καὶ γελοῖα ἀνέκδοτα, εἴαν τινες διηγῶνται μὲ μακρολογίαν, ἢ τὰ ἐπαναλαμβάνωσι πολλάκις, παύουσι νὰ εἶναι γελοῖα· διὰ τοῦτο ἢ συνήθεια ἀποκατέστησε καὶ τὰ γελοιότατα ἀδιάφορα, καὶ πολλάκις μὰ Δία σεβασμια.

Ρ'. Ἄλλὰ τίς εἶναι ὁ λόγος τῆς εὐφροσύνης, τὴν ὁποίαν αἰσθανόμεθα ἀντιλαμβανόμενοι τὰ γελοῖα; ἀναμφιβόλως ἔτι ἔξαιφνα κινουῦνται αἱ ζωτικαί μας, δυνάμεις ἐκ τῆς ταχείας τοῦ ἀτόπου παρατηρήσεως, ἥτις εἶναι ἠνωμένη μὲ ἀνεύθυνον ὑπεροχῆς ἡμῶν αὐτῶν συναίσθησιν· συναισθανόμεθα τρόπον τινα τὴν στιγμήν ἐκείνην, ὅτι ἡμεῖς δὲν ἠθέλαμεν πράξειν τοιαῦτα ἄτοπα καὶ ἄλογα. Διὰ τοῦτο ἐντρεπόμεθα ὅταν ἡμεῖς αὐτοὶ γινώμεθα εἰς ἄλλους γελοῖοι, ἐπειδὴ πειράζεται μὲ τοῦτο ἡ συναίσθησίς μας· εἴαν δὲ γελῶμεν καὶ ἡμεῖς μετ' αὐτῶν, τὸ κάμνομεν προσπαθοῦντες νὰ λυτρωθῶμεν ἀπὸ τὴν κυριεύουσαν ἡμᾶς λύπην, ἢ νὰ ὑποκριθῶμεν, ὅτι δὲν μᾶς ἐπείραξεν ὁ κατάγελως· ὅτι δὲ γίνεται ἐσωτερικὴ κίνησις εἰς τὴν ἀντίληψιν τοῦ γελοίου, φαίνεται ἐκ τῶν ἐξωτερικῶν κινημάτων, τὰ ὁποῖα εἶναι ἐκείνης ἀποτελέσματα· πολλάκις δὲ ἀπῆλλαξεν ἡ κίνησις τοῦ γέλωτος πολλοὺς ἀρρώστους ἀπὸ τὰς ἀσθενείας των. Ἐκ δὲ τούτων γίνεται φανερόν, Διὰ τὸ αἰσχρὸν καὶ τὸ ταπεινὸν εὐθύς ἀποῦ ἀναλάβουν τὸν χαρακτῆρα τοῦ γελοίου, δὲν προσβάλλουν δυσαρέστως, ἀλλὰ γίνονται μάλιστ' εὐφροσύνων αἰσθημάτων πρόξενα (ΨΕ'). Μᾶς παρίστανεται τότε ἀπροσδοκῆτως ὡς ἀζήμιος ἀτοπία, καὶ οὕτω μᾶς εὐαρεστεῖ.

ΡΑ'. Διὰ νὰ κρίνη τίς τι γελοῖον, ἀπαιτεῖται καὶ ποῖα εὐφυΐα ἐκ τοῦ ὑποκειμένου· διότι ὅς τις κυριεύεται ἀπ' ὀξύων πόνων, δὲν δύναται νὰ γελάσῃ. Ὑπάρχουσι δὲ καὶ ἄθραστοι,

οἱ τινες εἶναι ἐκ φύσεως τόσου κατηφεῖς, ὥστ' ὀλίγον γελοῖον, ἢ καὶ παντάπασι δὲν κινουῦνται εἰς γέλια, καθὼς μᾶς διηγοῦνται περὶ τῶν παλαιῶν Ἀναξαγόρου καὶ Φωκίωνος καὶ Μάρκου Κράσσου καὶ Πλανίου τοῦ πρεσβυτέρου κτλ. καὶ διὰ τοῦτον τὸν λόγον προσέτι δὲν κινεῖ πάντοτε γέλιον τὸ γελοῖον (ΨΗΨ)

ΡΒ'. Ἡ ἰδιότης τοῦ νὰ ἀνακαλύπτῃ τις τὰ γελοῖα ὀνομάζεται εὐτραπελία, καὶ ὁ ταύτην ἔχων, εὐτραπελος· τὸ ἐναντίον ταύτης λέγεται δυσκολία· καὶ τὸ συγκεκριμένον, ὀύσκολος ἢ ἀγέλαστος· ἡ εὐτραπελία ἀπαιτεῖ βαθμύτινα ὑψηλότερον ὀξυνοίας καὶ ἀγχυνοίας, ἢ γου τῶν δυνάμεων ἐκείνων, διὰ τῶν ὀπαίων ἀνακαλύπτονται εὐκόλως αἱ εἰς τὰ πράγματα διαφοραὶ καὶ ὀμοιότητες (Ἐμπειρ. Ψυχ. ΡΕΘ', ΡΟ'). Διὰ τούτων πράγματα ἀδιάφορα δύναται νὰ κατασταθῶσι γελοῖα, εἴαν τις δι' ὀμοιώσεως ἢ διακρίσεως ἀποδώσῃ εἰς αὐτὰ τὴν βαφὴν τῆς ἀτοπίας. Ἐάν, φέρ' εἰπεῖν, τὴν ὀπισθεν κορυφῆς ὀρους ἀνατέλλουσιν Σελήνην ὀνομάσῃ τις νυκτερινὸν τοῦ ὀρους πῖλον, ἢ εἴαν τις πρὸς τὸν καταντικρὺ παρὰ τὴν αὐτὴν τράπεζαν καθήμενον καὶ ἐρωτήσαντα, Τί διακρίνει τὸν φρόνιμον ἀπὸ τὸν τρελλόν; ἀποκριθῆ, Ἡ τράπεζα· τὸ γελοῖον τότε γεννᾶται ἐκ τῆς ὀμοιώσεως καὶ διακρίσεως. Διὰ νὰ εἶναι δὲ ἀναντιρρήτως ἀρεστὴ ἢ εὐτραπελία, πρέπει νὰ μὴ γείνη ποτὲ κακία· γίνεται δὲ, εἴαν μὴ φειδομένη οὔτε σεβάσμια, οὔτε ἀγαπητὰ προσπαθῆ μόνον νὰ ἐκτελῆ τὴν ἐπιθυμίαν της· ὁ χαρακτήρ οὗτος εἶναι τὸ Τωθαστικόν, τὸ ὀποῖον εἶναι καὶ πικρὸν καὶ ψυχρὸν· καὶ πολλὰκις τὸ ἐμεταχειρίσθη ὁ Γάλλος Οὐολταῖρος· ἡ δὲ εὐτραπελία ἐξ ἐναντίας προέρχεται ἀπὸ φιλανθρωπίας, καὶ εὐσπλαγχνίαν καὶ διεγείρει συμπάθειαν καὶ καρδίας κίνησιν ὀιά-

φορον ἀπὸ τὸ γέλοϊον· τοιαύτη εὐτραπελία φαίνεται συχνάκις εἰς τὰ συγγράμματα τοῦ Γερμανοῦ Βειλάνδου.

ΡΓ'. Ἀφελὲς ὀνομάζεται τὸ ἀπλοῦν καὶ φυσικὸν καὶ ἀνεπιτήδευτον, καὶ εἶναι ἐναντίον τοῦ προσποιημένου καὶ ἐπιτετηδευμένου· ἀλλὰ τὸ φυσικὸν φαίνεται ἄτοπον, εἴαν εἴναι ἐναντίον τοῦ ἐπεισάκτου καὶ ἐπικτήτου, τὸ ὁποῖον ἀποχωρεῖ μὲν ἀπὸ τὸ φυσικὸν, μᾶς γίνεται δὲ φύσις διὰ τὴν συνήθειαν. Ἡ φυσικὴ λοιπὸν ἀπλότης, ἣτις εἶναι ἐναντία τοῦ εἰθισμένου τρόπου τῶν φρονημάτων καὶ τῶν πράξεων, ὀνομάζεται ἀφέλεια. Τσιουῦτον τι γίνεται, ὅταν παιδίον εἰς συναναστροφὴν κυριευθὲν ἀπὸ φυσικᾶς τινος χρείας ὁμιλῇ περὶ τῶν ὁποίων τὰ ἦθη προστάζουσι σιωπὴν, ἢ κοράσιον φανερόνῃ τὴν εἰς ὑπανδρείαν πλίσιντου, τὴν ὁποίαν ἔπρεπε νὰ κρύπτῃ κατὰ τὰ ἦθη. Διὰ ταῦτα ἡ ἀφέλεια φαίνεται ὡς ἀναρμοστία ἢ ἀτοπία καὶ προσπίπτουσα ἐξαφνικῶς διεγείρει γέλωτα ἢ γέλιον. Εὐαρεστεῖ δὲ ἡ ἀφέλεια, διότι εἶναι ἐλευθέρᾳ ὄχι μόνον ἀπὸ κακότερον βιασμόν τῶν ἐθίμων, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὰ ἐλαττώματα τὰ συνημμένα μετὰ τῶν ἐθίμων, ἐνῶ αἱ ἐπικρατοῦσαι ἰδέαι καὶ συνήθειαι ἀντιφέρονται πολλάκις καὶ εἰς τὴν ἀλήθειαν καὶ εἰς τὴν ἀγαθότητα. Εἶναι δὲ ἀφελεῖς καὶ πολλοὶ ἠλικιωμένοι, ὧν δὲν διεφθάρησαν τὰ ἦθη ἀπὸ τὴν βεβιασμένην συνήθειαν. Εἰς τὴν ἀφέλειαν τῶν παιδίων δοκιμάζομεν καί τι ἐράσμιον καὶ θελκτικὸν καὶ κατανυκτικόν· διότι, ἐνῶ χαίρομεν διὰ τὴν παιδικὴν ἀκακίαν καὶ φυσικὴν ἀπλότητα, δὲν δυνάμεθα νὰ μὴ αἰσθανθῶμεν ἐν ταυτῇ καὶ λύπην τινα, ὅτι ὁ μικρὸς οὗτος ἄνθρωπος θέλει ἀπομακρῆν ἀπὸ τὴν ἀκακίαν καὶ ἀπλότητα διὰ τῆς κοινωνικῆς συνηθείας. Τὸ δὲ τῆς αἰδοῦς ἐρύθημα, τὸ ὁποῖον συμβαίνει συχνάκις εἰς τὰς ἀφελείας τῶν ὀπωσοῦν ἠλικιωμένων, εἶναι φυσικὴ ἀκολουθία

του ὅτι ἐγνώρισαν ἤδη τὴν ἐπικρατοῦσαν συνήθειαν, καὶ φοβούνται μήπως προσέκρουσαν εἰς αὐτήν· ἢ συναίσθησις λοιπὸν ἐδίῳ, καθὼς ὅπου τις καθίσταται γελοῖος (Ρ'), προξενεῖ τὴν ταραχὴν τοῦ ἀφελοῦς, καὶ τὴν κίνησιν τοῦ ἐρυθήματος.

ΡΔ'. Ὅταν τὸ γελοῖον παραλαμβάνεται ὡς παιγνίδιον εἰς τὸ νὰ εὐφραίνῃ τοὺς συναναστρεφόμενους, ὀνομάζεται ἀστεϊσμός. Ὑλὴ δὲ τοῦ ἀστεϊσμοῦ εἶναι συνήθως ἀνεύθυνος τινες ἀπῆλται, καὶ τίμια πειράγματα, ἢ ἄλλαι ἀπροσδόκητοι τροπαὶ στοχασμῶν καὶ λέξεων καὶ πράξεων, αἱ ὁποῖαι περιστάνουσαι ἀβλαβῶς ἀτοπίαν ἐξαφνίζουσι τὸν ἀκούοντα καὶ τὸν κινουμένον εἰς γέλωτα. Ἐὰν δὲ τοῦτο γίνεται ἀκαίρως καὶ ὑπευαντίως εἰς τὰ ἤθη καὶ εἰς τὴν τιμὴν, ὀνομάζεται βωμολοχία. Ὅτι δὲ τὰ δύο ταῦτα εἶναι διάφορα, γίνεται φανερόν καὶ ἐκ τούτου, ὅτι ὁ μὲν βωμολόχος εἶναι μισητός καὶ καταφρονητός· ἢ δὲ βωμολοχία πειράζει καὶ ἀτιμάζει τὸν βωμολοχούμενον. Διὰ τοῦτο λέγομεν περὶ μὲν τοῦ μηδεμίαν ἔχοντος αἴσθησιν πρὸς ἀστεϊσμούς· Ἄφεστον, δὲν καταλαμβάνει ἀστεϊσμόν· περὶ δὲ τοῦ μὴ θέλοντος νὰ βωμολογηῖται Μὴ τὸν πειράζῃς, εἶναι φιλότιμος ἄνθρωπος· τὸ μὲν πρῶτον ὡς ψόγον ἀγροικικοῦ ἤθους· τὸ δὲ δεύτερον, ὡς ἔπαινον εὐαισθήτου καρδίας· ὅταν δὲ εἶναι πολλὰ παχυλὸς ὁ ἀστεϊσμός, ὥστ' ὑπερβαίνει ἢ ἀτοπία ἐπισθεπτικῶς πᾶσαν πιθανότητα, τὸ τοιοῦτον ὀνομάζεται λήρος· συνέχεια δὲ πολλῶν φορτικῶν, τὰ ὁποῖα λαμβανόμενα ὁμοῦ περιστάνουσιν ὀλόκληρόν τινα πράξιν, ὀνομάζεται ληρωδία (Γαλλιστί Farce).

ΡΕ'. Τὸ γελοῖον ὀνομάζεται καὶ κωμικὸν καθολικώτερα· μερικώτερα δὲ κωμικὸν λέγεται ὅ,τι μετ' ἀγγινοσίας περιστατόμενον φαίνεται γελοῖον (ΡΔ'). καὶ εἰάν ἢ παρα-

στασις στρέφεται εἰς ἀνθρώπιναν ἀμαρτίαν καὶ μωρίας, τότε ἀποτελεῖται τὸ ἰδιαίτατα λεγόμενον κωμικόν· καὶ εἰ μὲν ἀπασχολεῖ τὰς ὑψηλοτέρας τῆς ψυχῆς δυνάμεις, ὀνομάζεται ὑψηλόν· εἰδὲ τὰς ταπεινοτέρας, τὰπεινόν.

Σημείωσις. Τὸ κωμικὸν ἔλαβε τὸν ὄνομα ἀπὸ τῆν κωμωδίαν· ἢ δὲ, ἢ ἀπὸ τοῦ κώμη καὶ ὠδή, ἢ γουν ὠδή ψαλλομένη εἰς τὰ χωρία, ἢ ἀπὸ τοῦ κῆρος καὶ ὠδή, ἢ γουν ὠδή ψαλλομένη εἰς ἀτάκτους καὶ βλακικούς χορούς. Ὁ δὲ Ἀριστοτέλης παρῶγει ἄλλοθεν ἔχει τὴν κωμωδίαν, ἀλλὰ τοὺς κωμικούς· διότι λέγει (Περὶ Ποιητ. Δ'. 3. Ἐκδ. δ'ὲν Γερ.) «ὡς κωμικούς οὐκ ἀπὸ τοῦ κωμῶζειν λεχθέντας, ἀλλὰ τῆ κατὰ κώμας πλάτῃ, ἀτιμαζομένους ἐκ τοῦ ἄστειος.» Ἄλλα πρέπει νὰ σημειώσωμεν καὶ περὶ τοῦ κωμικοῦ ὅτι εἶπαμεν καὶ περὶ τοῦ τραγικοῦ (Ψ. Σημ.), ἢ γουν ἔτι δὲν εἰρίσκειται μένον εἰς τὴν κωμωδίαν, ἀλλὰ καὶ εἰς ἄλλα ποιήματα καὶ ἔργα, καὶ ἀνήκει εἰς τὰς γενικὰς τῆς Λισηματικῆς ἰδέας, καὶ πρέπει νὰ διακριθῆ ἀπὸ τὸ κυρίως κωμωδικόν, ὡς γένος ἀπὸ τοῦ εἶδος· ἀλλ' ὁ ὀρισμὸς τῆς ἰδέας ταύτης εἶναι δυσκολώτερος παρὰ τὸν τοῦ τραγικοῦ. Βέβαιον εἶναι, ὅτι τὸ κωμικὸν προέρχεται ἀπὸ τὸ γελοῖον· καὶ διὰ τοῦτο πολλάκις ἐκλαμβάνονται συγκύνημοι ὅσοι τὸ γελοῖον καὶ τὸ κωμικόν· ἀλλ' ὅμως δὲν δύναται πᾶν κωμικόν νὰ ὀνομασθῆ ἐν ταυτῷ καὶ γελοῖον, ἢ γουν κωμικαὶ μυθιστορίαι, κωμικαὶ ἐποποιΐαι, κωμικὰ δράματα ψέγονται προφανῶς ὀνομαζόμενα γελοῖα· πρέπει λοιπὸν νὰ ἐξηγηθῆ σαφέστερα ἢ ἔννοια τοῦ κωμικοῦ. Κωμικὸν λέγεται κυρίως πᾶσα μετ' ἀγχινσίας τῶν πραγμάτων παρῶστασις, διὰ τῆς ὁποίας λαμβάνουσι τὸν χαρακτήρα τοῦ γελοῖου· καὶ ἐπιδή ἀνθρώπων κακίας καὶ μωρίας, ἐὰν καὶ κατ' ἐξυτὰς εἶναι μεμπταὶ καὶ ἐπίψογοι, ἐμποροῦν ἐκ τῶν ἀτοπιῶν των νὰ φανῶσι γελοῖα το κωμικόν ἀποδίδεται οἰκειότατα εἰς ταύτην τὴν σημασίαν, κατὰ τὴν ὁποίαν λέγεται καὶ ἡ κωμωδία, ἢ τις εἶναι εἶδος δράματος. Ὅρθως λοιπὸν ὤρισε τὴν κωμωδίαν ὁ Ἀριστοτέλης λέγων (Περὶ Ποιητ. 5. 1. Ἐκδ. δ'ὲν Γερ.) «ἢ ἀδὲ κωμωδία ἔστι μέμψις φαυλοτέρων μὲν, οὐμέντοι κατὰ πᾶσαν κακίαν, ἀλλὰ τοῦ αἰσχροῦ, οὗ ἔστι τὸ γελοῖον μέρος.» Ὅτως εἶναι τὸ βουλετυτήριον τῶν Ὀρνεῶν εἰς τὸν Ἀριστοφάνην κωμικόν, ἐπειδὴ παριστάνονται εἰς αὐτὸ αἱ τῶν ἀνθρώπων κατὰ τὸ πολίτευμάτων κακίας καὶ μωρίας ὡς γελοῖα μετ' ἀγχινσίαν· τοιαῦτα δὲ εἶναι καὶ ὁ Φιλάργυρος τοῦ Μολιέρου, καὶ αἱ Μικραὶ πολιτεῖαι τοῦ Κοτσεβού κ.λ. Ἐκ δὲ τούτων ἐλήφθη τὸ κωμικόν καὶ εἰς τὸ νὰ σημαίνῃ πᾶν ἔτι περιεχει τὴν αὐτὴν παρῶστασιν· κωμικὸν ποίημα, φέρ' εἰπεῖν, κωμικὴ ὄρχη.

σεις, κωμική ζωγραφία, κωμικὸν μελοδράμα, καθὼς καὶ ἡ δύναμις τοῦ παριστάνοντος ταῦτα ὀνομάζεται δύναμις κωμική (Λατινιστὶ vis comica).

Ρζ'. Ἐὰν εἰς τὸ κωμικὸν συνέλθουν πράγματα, τὰ ὁποῖα διὰ τὸ ἕτερογενές τῶν εἶναι πάντῃ ἄμικτα καὶ ἀσύναπτα σχήματα, φέρ' εἰπεῖν, ἀνθρώπων καὶ ζώων καὶ φυτῶν, ὥστε νὰ φαίνωνται συντηυξημένα καὶ συμφυτρωμένα εἰς ἓν· τὸ κωμικὸν ὀνομάζεται παρὰ φύσιν. Ἰταλιστὶ δὲ καὶ εἰς ὅλας σχεδὸν τῆς Εὐρώπης τὰς γλώσσας λέγεται *Grottesche*, ἡγούρου σπηλαιῶδες, ἐπειδὴ τὸ πρῶτον εὐρέθησαν τοιαῦται ζωγραφίαι εἰς παλαιὰ σπήλαια ὑποκάτω εἰς τὰ ἐρείπια τῶν ἐν τῇ Ῥώμῃ λουτρῶν τοῦ Τίτου, ἔπειτα καὶ ἀλλαχοῦ. *Φορτικόν* δὲ λέγεται, ἐὰν τὰ πράγματα, καὶ μάλιστα ὅ,τι μέρος αὐτῶν εἶναι αἰσχρὸν καὶ ταπεινόν, παριστάνωνται καθ' ὑπερβολὴν αἰσχρά, καὶ διεστραμμένα· καὶ τὰ δύο ταῦτα εἶδη, καὶ μάλιστα τὸ δεύτερον, ἐμποροῦν νὰ παρασταθῶσιν ὄχι μόνον μὲ τὴν ζωγραφίαν, ἀλλὰ καὶ μὲ τὴν ποιητικὴν, μιμητικὴν κτλ. Ἀλλὰ τί εἶναι κυρίως τὸ ἐκ τούτων ἀρέσκον; ἀναμφιβόλως τὸ ἐλεύθερον τῆς φαντασίας παίγνιον· ἀλλ' ὅτι καὶ ἐδῶ πρέπει νὰ φυλάττεται ὁ χρυσοῦς τοῦ Ὀρατίου κανὼν, *Est modus in rebus*, εἶναι πάσης ἀμφιβολίας ἐκτός. Κατ' ἄλλον τρόπον τὸ γελοῖον πίπτει εἰς τὸν τεχνίτην, καὶ ὄχι εἰς τὰ ἔργα του.

Ρζ'. Ἐὰν τὸ κωμικὸν παρεκτός τοῦ γελοίου ἔχη καὶ σκοπὸν ἄλλον ἠθικόν, ὀνομάζεται *Σατυροκωμικόν*· τὴν σήμερον καὶ αἱ Σάτυροι σκοπὸν ἔχουν τὴν διόρθωσιν τῶν ἠθῶν — ἐὰν δὲ τὸν ἐπιτυχχάνουν ἢ ὄχι, δὲν ἐξετάζομεν. — καὶ διὰ τοῦτο ἀνερευνᾷ ἢ τὰ ἐλαττώματα τοῦ ἀνθρώπου διὰ νὰ τὰ παραστήσῃ γελοῖα, ἢ τὰς κακίας του διὰ τὰς ἀναδείξῃ ἀξιοκακρίτους. Ἐκ τούτου προῆλθεν ἡ διαίρεσις τῆς σατύρας

εἰς τὴν γελοίαν καὶ εἰς τὴν σπουδαίαν· ἡ πρώτη εἶναι σατυροκωμική, καὶ ἔδωκεν ἐκ τῶν μωριῶν τοῦ ἀνθρώπου ὕλην εἰς τὴν Ποικτικὴν διὰ τὰ γεννήσῃ παντοῖα ποιήματα· διότι καὶ ἔπη καὶ δράματα καὶ μυθιστορίαι καὶ ζωγραφίαι καὶ ὀρχήσεις δύναται τὰ περιέχῃ τὸ σατυρικόν. Αἱ κωμωδίαί τοῦ Ἀριστοφάνους, τὰ φορτικά τοῦ Ὁγαρθίου (Hogarth), πολλαὶ μυθιστορίαι τοῦ Βειλάνδου, εἶναι σατυροκωμικὰ ποιήματα. Τὸ ὄνομα δὲ τοῦ σατυρικοῦ οἱ μὲν θέλουν ὅτι προῆλθεν ἀπ' Ἀθηνῶν πρὸς τὴν Σάτυρον· οἱ δὲ ἀπὸ τοῦ Σατύρου τοῦ συμφοδοφόρου τοῦ Βάκχου· ὁ δὲ Κεντιλιανὸς (Inst. orat. 10, 1) τὴν θέλει ὅλην ἐφεύρημα τῶν Ῥωμαίων, καὶ τὴν γράφει διὰ τοῦ ι Σάτιρα, καὶ ὄχι διὰ τοῦ υ, Σάτυρα.

ΡΗ. Τὸ δὲ Τραγικοκωμικόν, ἢ, ὡς τὸ ἔλεξαν οἱ παλαιοὶ, ἡ Κωμωδοτραγωδία, σημαίνει ἀνάμιξιν τοῦ κωμικοῦ μὲ τὸ τραγικόν. Συνάπτονται δὲ ἢ ὡς ἀπλή μεταβολὴ τοῦ τραγικοῦ εἰς τὸ κωμικόν, ἢ ὡς ἀληθινὴ ἐκδοχὴ τοῦ τραγικοῦ ὡς κωμικοῦ. Εἰς τὸ πρῶτον φυλάττεται ὁ ἴδιος καθενὸς χαρακτήρ, καὶ γίνεται ἡ ἀλλαγὴ μόνον εἰς ἄνεσιν καὶ ἀνάπαυλα τῆς καταπονηθείσης ψυχῆς ἐκ τῆς τοῦ τραγικοῦ παρατηρήσεως· οὕτω κάποτε εἰς τοῦ Σακεσπῆρου τὰς τραγωδίας διαδέχονται τὰς τραγικὰς σκηνὰς σκηναὶ κωμικαί· καὶ εἰς τὰ θεάτρα παριστάνεται κάποτε πρὸ τραγωδίας μικρὰ κωμωδία, ἢ καὶ τανάπαλιν· καὶ ἔφεξαν μὲν σφοδρῶς καὶ τὸν Σακεσπῆρον καὶ τὴν ἄλλην συνήθειαν τῆς ἀλλαγῆς, ἐπειδὴ (ἔλεξαν) εἶναι τὰ δύο ἀσυμβίβαστα, καὶ ὅτι τάχα ἐξ ἀντιθέτων τρόπων τινὰ φορῶν κινουμένη ἡ ψυχὴ ἐξουθενόει τὰ παθήματά της· ἀλλ' ἐδίδαξεν ἱκανῶς ἡ πείρα, ὅτι τοιαῦτα συνάψεις δὲν εἶναι ἀναγκαίως δυσάρεστοι· καὶ ἐὰν εἰς τὸν ἀνθρώπινον βίον τραγικόν καὶ κωμικόν, συναντῶνται καθήκει-

ραν, διὰ τί νὰ ἐξορισθῇ τοιαύτη μεταβολὴ ἀπὸ τῆς τέχνης τὴν ἐπικράτειαν; Προσέτι ἐκ τῆς ἀντιθέτου ταύτης μεταβολῆς ἐπιτείνεται μᾶλλον τοῦ τραγικοῦ ἢ δυνάμεις. Ὅπως ἂν ἔχη τὸ πρᾶγμα, εἶναι ἀναντιρρήτου, ὅτι ἡ τραγικοῦ μὲ τὸ κωμικὸν σύναψις ἀπαιτεῖ μεγάλην κρίσιν καὶ ἐπιτηδειότητα τοῦ τεχνίτου διὰ τὰ μὴ καμῆ πράγματα ἐναντία τοῦ σκοποῦ του. Πάντη διάφορος εἶναι ἡ δευτέρα σύναψις, ἥτις ὑπὸ τῶν παλαιῶν ὀνομάζετο καὶ Ἰλαροτραγωδία· αὕτη εἶναι τοῦ τραγικοῦ εἰς τὸ κωμικὸν μετουσίωσις, νὰ εἶπω οὕτω, τὴν ὁποίαν ἐνεργεῖ τὸ κωμικὸν πνεῦμα, καθὼς τὰ ζωικὰ σώματα μετουσιόουσιν εἰς ἑαυτὰ τὰς ὁποίας εἰσδέχονται ἔξωθεν τροφάς. Τραγικοκωμικὴ εἶναι κατὰ τὴν δευτέραν ταύτην σημασίαν ἡ βατραχομουμαχία τοῦ Ὀμήρου, καὶ πολλὰ φλυακισμένα ὀνομαζόμενα ποιήματα, τῶν ὁποίων τὸ κωμικὸν βᾶσιν ἔχει τὴν εἰρωνείαν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Η΄.

Περὶ Αἰσθηματικῆς κρίσεως.

ΡΘ΄.

Ἡ^c περὶ τοῦ καλοῦ καὶ ὑψηλοῦ καὶ τῶν μὲ ταῦτα συγγενῶν κρίσις δὲν προέρχεται ἀπὸ ἰδέας, οὐ δ' ἀπὸ τὰ δι' αὐτῶν προσδιοριζόμενα γνωστὰ αντικείμενα, ἀλλ' ἀπὸ αἰσθήματα χαρᾶς ἢ λύπης, ἧγουν ἀπὸ τὸν τύπον, τὸν ὁποῖον κάμνει τὸ ἀντικείμενον εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ παρατηρητοῦ· καὶ διὰ τοῦτο εἶναι κρίσις ἐκ τῶν ὑπέρων· διότι εἶναι τῶν ἀδυνάτων νὰ κρίνη τις πράγματα καλὰ καὶ ὑψηλὰ, ἐὰν δὲν προσπέσωσιν εἰς τὰς αἰ-